

Svetlana SLUSARENCO, Veronica POZNEACOVA.
DREPTUL LA VIAȚĂ: DIMENSIUNEA NORMATIVĂ ȘI LIMITELE ÎN TIMP: Monografie.
Chișinău: CEP USM, 2022. 320 p.

Viața, din perspectivă biologică, este perioada de existență fizică, naturală a ființei umane. Începutul este procreația, iar durata poate fi influențată de mai mulți factori – atât naturali, cât și subiectivi, fie accidentali, fie premeditați.

În același timp, viața este obiect de protecție al medicinei – dreptul la ocrotirea sănătății. Totodată, viața constituie obiect de protecție și sub aspect juridic – dreptul la viață. Mai mult decât atât, odată conceput, fătul în mod natural dobândește anumite drepturi fundamentale, cum ar fi, în primul rând, dreptul la viață, apoi dreptul la moștenire, cetățenie. Odată născut și cu avansul în ani, sfera drepturilor naturale se încadrează în volumul recunoscut, dobândind totodată și alte drepturi: dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul la administrare etc.

Concomitent și sfera obligațiilor dobândește complexitatea sa, specifică condițiilor pentru libera dezvoltare a personalității umane.

Autorii și-au conceptualizat studiul asupra momentului apariției, protecției și asigurării dreptului la viață sub aspect juridic. În funcție de acest moment și încetarea vieții nu în mod natural și accidental, ci în mod premeditat, fie de către mamă – dreptul la avort, fie de către stat – eutanasia, precum și pedeapsa cu moartea în calitate de sancțiune penală.

Medicina, ca știință și practică, este preocupată și ea de curmarea premeditată a vieții: de întreruperea sarcinii – avort sau eutanasia. Însă conceptul medical va fi considerat crimă dacă nu va avea acoperire juridică. Astfel, medicina și jurisprudența sunt antrenate plener și în plină concordanță asupra momentului încetării vieții biologice și implicit a dreptului fundamental și intangibil la viață. Aici este cazul de a apela la opinia lui J.J. Rousseau, în conformitate cu care „drepturile omului sunt daruri esențiale ale naturii, de care nimeni nu se poate atinge în niciun fel...”¹

Iată din care raționamente divine și umane problema asigurării dreptului la viață natural și înăscut prezintă și, cu siguranță, va rămâne în grija întregii lumi și, în mod deosebit, a savanților din domeniu.

În acest context, monografia este un ecou al societății democratice, ghidată de valorile general-umane.

Aplicând metoda convergenței dintre știința medicinei și știința juridică, dreptul constituțional suplimentat de reglementările normative, autorii au reușit în Introducere să argumenteze, într-o lumină nouă, semnificația dreptului la viață. Cu certitudine, societatea actuală este pătrunsă de opinii diferite, chiar contradictorii, unele dintre care „devalorizează” dreptul la viață, apreciindu-l ca un „liber arbitru”, un drept subiectiv ordinar.

În Capitolul I „Dimensiunea istorică a dreptului la viață”, structurat în două paragrafe, autorii, prin prisma istoricismului, pătrund aspectul natural și medical al vieții, identifică elementele conceptuale și științifice naționale ale dreptului la viață. De remarcat că doctrina națională constituțională se încadrează plener în arealul științei mondiale cu contribuție de rigoare. Exemplu servește și această monografie.

Urmând logica lucrurilor, în Capitolul II „Natura juridică a dreptului la viață” autorii au determinat locul dreptului fundamental la viață în cadrul clasificărilor date drepturilor fundamentale. Indiscutabil, dreptul la viață este un drept natural, înăscut.

Da, după două războaie mondiale omenirea a înțeles că „dreptul la viață” este sacru și trebuie protejat, toate statele conjugându-și eforturile, elaborând în acest sens și cadrul legislativ corespunzător. Anume acestei activități este dedicat Capitolul III „Reglementarea internațională și mecanismele de apărare a dreptului la viață”.

Cu o finețe și acuratețe de cercetare autorii pun problema privind dreptul statului de a curma, în mod legal și nu natural, „scurgerea” în timp a vieții prin „restrângerea” dreptului la viață fie prin avort, pedeapsă capitală sau eutanasia. Astfel, garanția și siguranța dreptului la viață este tratată într-o lumină divină și umană, fiind și un drept intangibil. De aici rezultă cu certitudine și obligațiile „pozitive” și „negative” ale statului privind garantarea și asigurarea dreptului la viață al omului atât sub aspect divin, cât și uman: medico-juridic.

¹ Rousseau J.J. *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*. București: Știința, 1958, p.145-146.

Merită de remarcat poziția îndrăzneată a autorilor de a recurge la argumente științifice concludente, păstrând în atenția cercetării dreptul la viață ca valoare supremă la superlativ.

Autorii fac o legătură logică dintre dreptul la viață și garantarea lui în cadrul reglementărilor normative ale statelor (obligație primordială a oricărui stat), așa cum o face legiuitorul moldav în art.16 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova: „Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului”.

Autorii încep expunerea de la întrebarea: Are statul dreptul să omoare? și pornesc de la practica Statelor Unite ale Americii, dat fiind structura lor federală. Aceasta deoarece în unele state (de exemplu, Florida) este legiferată pedeapsa cu moartea ca sancțiune penală, în alte state nu. În Capitolul IV „Reglementarea dreptului la viață în legislația națională a altor state”, paragraful 4.2.2, sunt vizate și unele state din Asia.

Diametral acestei practici, în paragraful 4.3. autorii supun unei analize profund științifice reglementarea dreptului la viață, în complexitatea lui, în legislația națională a statului în care este abolită pedeapsa capitală. Respectiv, prezintă interes și practica Republicii Moldova, care a trecut de la recunoașterea până la abolirea pedepsei cu moartea.

Sub aspect emoțional, dar natural cu certificare juridică, lucrarea se încheie cu Capitolul V „Cadrul temporal și legal al asigurării inviolabilității dreptului la viață”, în care autorii au elucidat cu lux de amănunte „etapele” vieții: conceperea, începutul vieții și sfârșitul ei natural.

Astfel, prin prisma reglementărilor normative și, implicit, a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului este argumentat conceptul, în conformitate cu care „embrionul” deja a dobândit dreptul la viață, iar statului îi revine obligația de a-i asigura acest drept.

Evident că intervine momentul în care viața se „stinge” în mod natural, iar obligația statului de a asigura dreptul la viață, începută cu dezvoltarea embrionului, se încheie. Anume moartea naturală este limita temporară a garantării și asigurării dreptului la viață, aspect argumentat de către autori.

În același timp, autorii și-au axat studiul și asupra a două situații medico-juridice privind: a) moartea cerebrală; b) moartea clinică. Problema care se pune este de a ști atât din punct de vedere medical, cât și juridic dacă aceste stări naturale pot constitui criteriu de constatare a morții natural-biologice generale sau nu se încadrează în acest act medico-juridic.

Întrebarea formulată și pusă în discuție științifică, în conformitate cu care aceste stări reprezintă „aspectul specific al vieții”, merită o deosebită atenție și va constitui temă de dezbatere în lumea academică, precum și în practică, atât medicală, cât și juridică.

Nucleul concluziilor generale rezidă în afirmația în conformitate cu care: **„Fără reglementarea, garantarea și protejarea dreptului la viață, proclamarea altor drepturi rămâne una iluzorie”** (p.274). De aici rezultă și obligațiile negative și pozitive ale statului de asigurare a dreptului la viață (p.275). Iată din care raționamente prevenirea războaielor sub orice formă este cea mai stringentă obligație a comunității mondiale.

Cu certitudine, reglementările normative privind dreptul la viață trebuie să recunoască apariția lui din momentul concepției cu abolirea pedepsei cu moartea. Totodată, subliniază autorii, „problematica principală a garantării și realizării dreptului la viață se rezumă la stabilirea limitelor temporale ale acestui drept” (p.276) grație „dezvoltării medicinei și a tehnologiilor de resuscitare” (*Ibidem*).

În același timp, autorii constată, cu regret, că până în prezent reglementările normative nu dau o definiție clară a noțiunilor „material biologic” și „ființă umană” (p.277), fapt ce lasă loc pentru interpretarea discreționară de la caz la caz cu toate consecințele respective. În viziunea autorilor, „prin lărgirea noțiunii de viață adaptată la condițiile juridice, sociale, medicale și tehnologice contemporane” (p.275), precum și morale, am adăuga noi, este posibilă apărarea eficientă a dreptului fundamental la viață ca valoare supremă a ființei umane și ca dimensiune edificatoare a statului de drept și democratic.

Vasta literatură de specialitate cercetată, precum și numărul impunător al actelor normative de rigoare demonstrează calități valorizatoare în domeniul științific demonstrate de către autori.

În virtutea celor menționate, consider că monografia „Dreptul la viață: dimensiunea normativă și limitele în timp” întrunește exigențele unui studiu autentic, fapt pentru care o propun spre publicare.

Alexandru ARSENI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar